

Leeswijzer

Deze bijlage vormt een toelichting op het artikel : 'Eenzaamheid in de schaduw van de Coronapandemie' (VNG), 3 oktober 2023.

Interpretatie grafieken

Het artikel en deze bijlage bevatten grafieken die de trends laten zien van 2014 tot en met 2023¹ voor de gehanteerde indicatoren. De jaarreeks is ingedeeld in de perioden vóór, tijdens en na de coronapandemie.

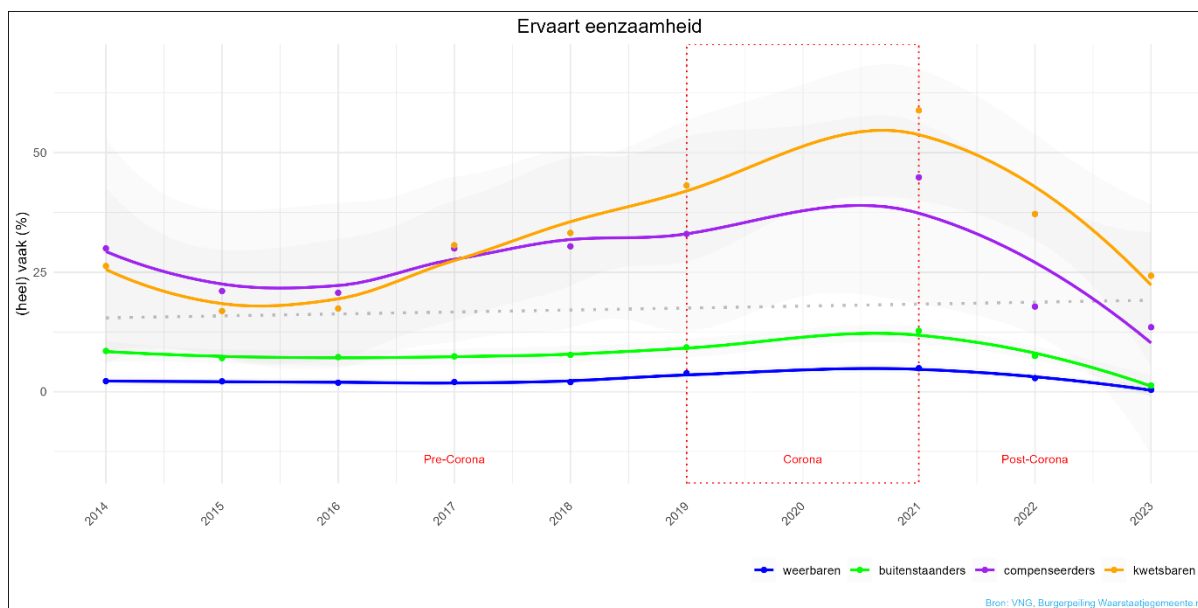
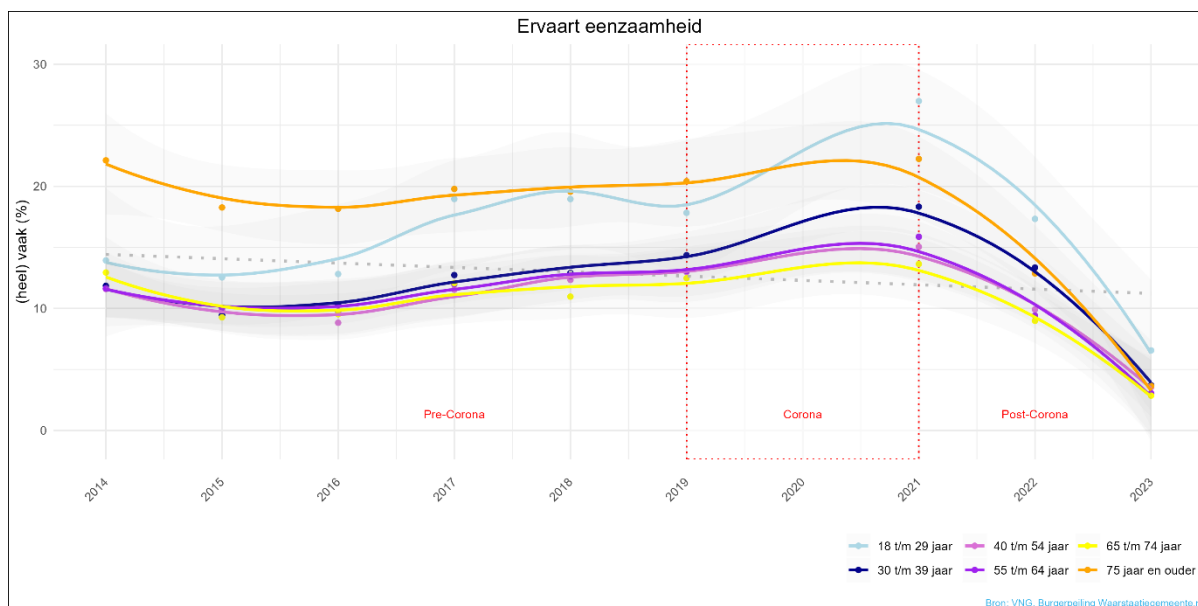
De feitelijke scores op de indicatoren zijn weergegeven met punten. De doorgetrokken lijn illustreert de trend². De gekleurde vlakken tonen het 95% betrouwbaarheidsinterval. Daarnaast dient de gestippelde grijze lijn als referentiepunt voor de langetermijnontwikkeling van de gepresenteerde gegevens in de grafiek³.

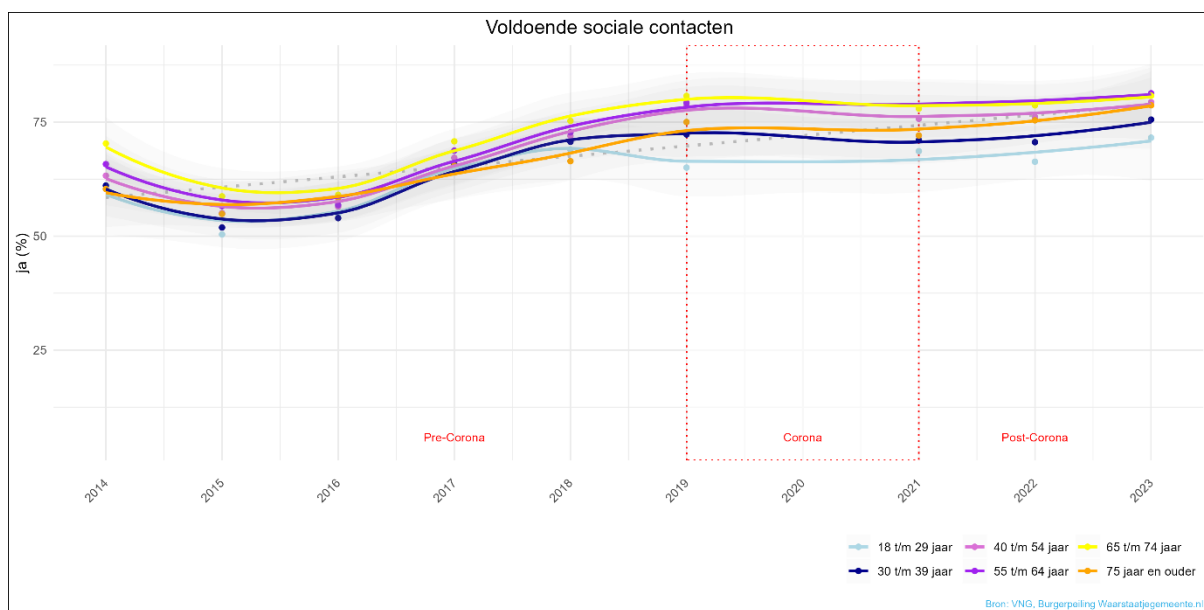
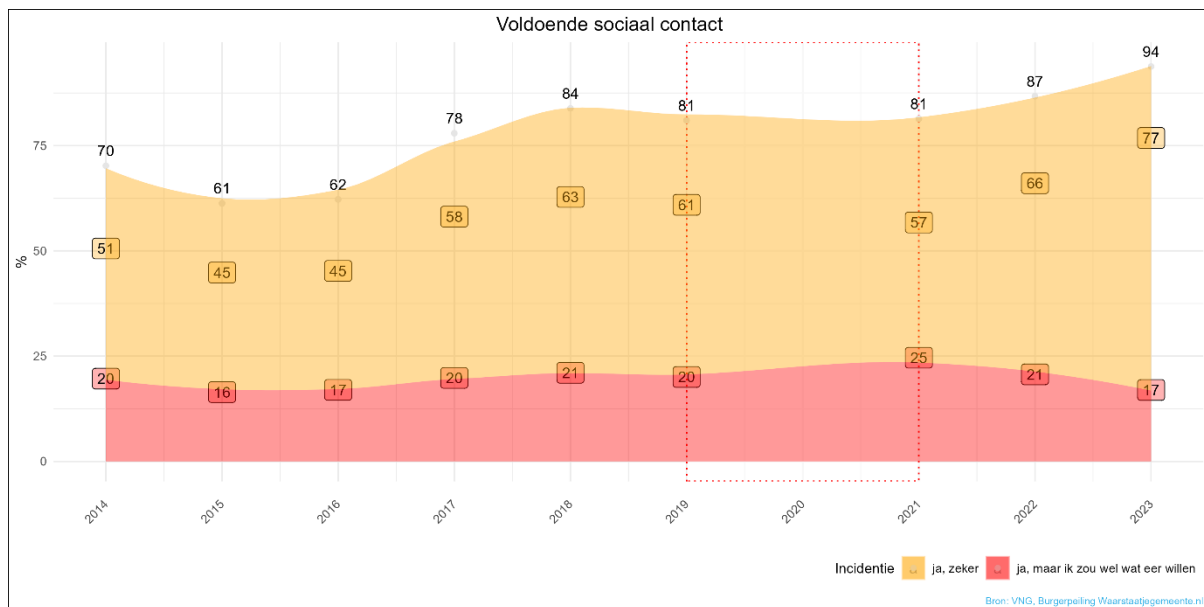
¹ Eerste half jaar van 2023. Resultaten over 2023 zijn daarmee indicatief.

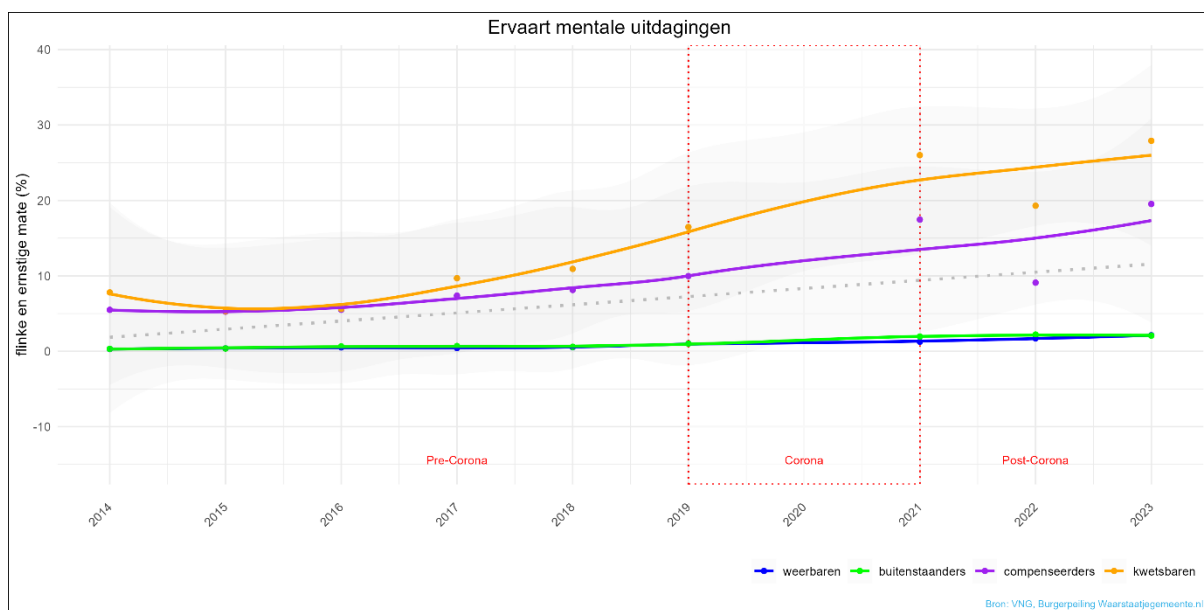
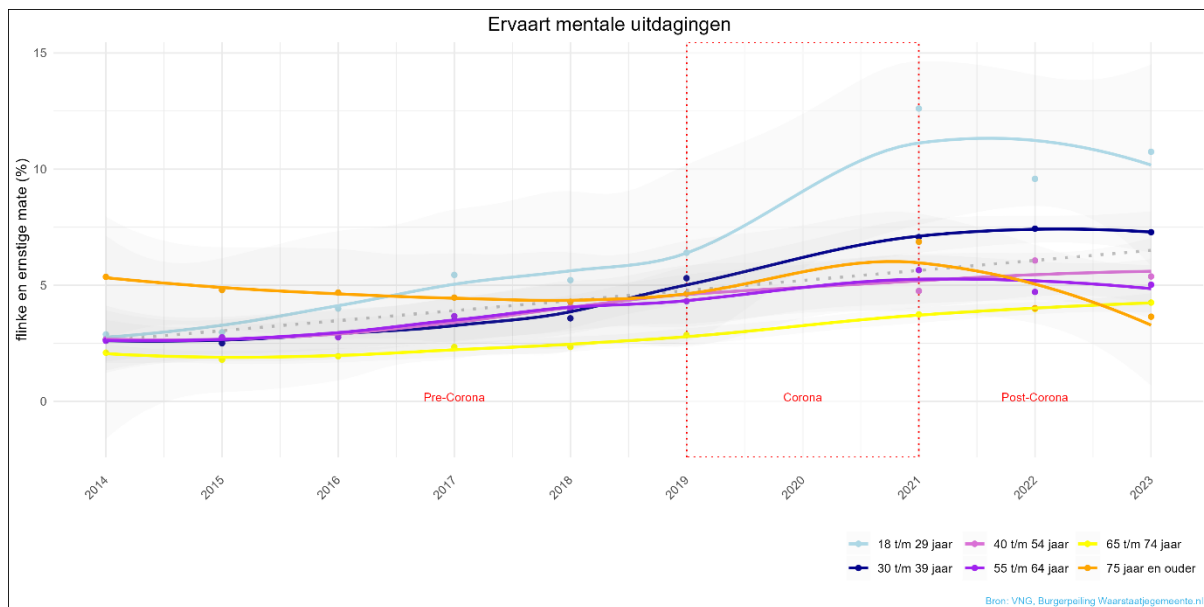
² Een LOESS-trendlijn, wat staat voor "LOcally WEighted Scatterplot Smoother," is een statistische techniek die wordt gebruikt om een soepele trendlijn te passen aan een reeks gegevenspunten in een spreidings- of tijdreeksdiagram. Deze trendlijn is bedoeld om patronen en trends in de gegevens te visualiseren. Belangrijk om te weten: aan het begin en einde van een periode kan een LOESS-trendlijn de indruk wekken dat ontwikkelingen extremer zijn dan ze in werkelijkheid zijn. Dit komt doordat de trendlijn niet kan worden geoptimaliseerd voor metingen buiten de periode.

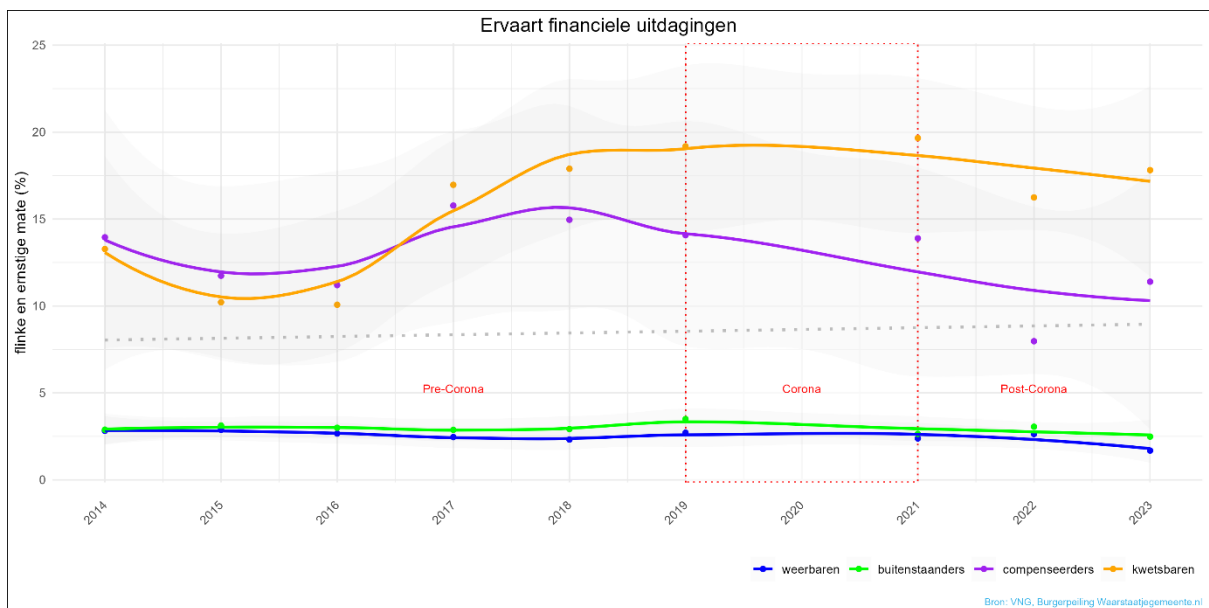
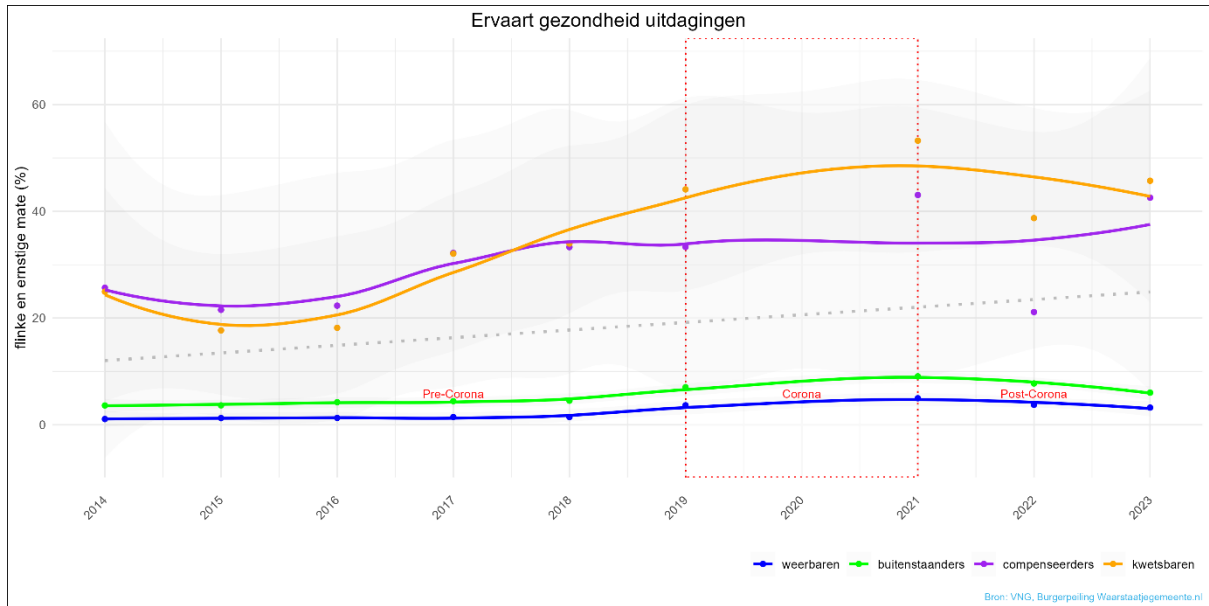
³ Lineaire regressie.

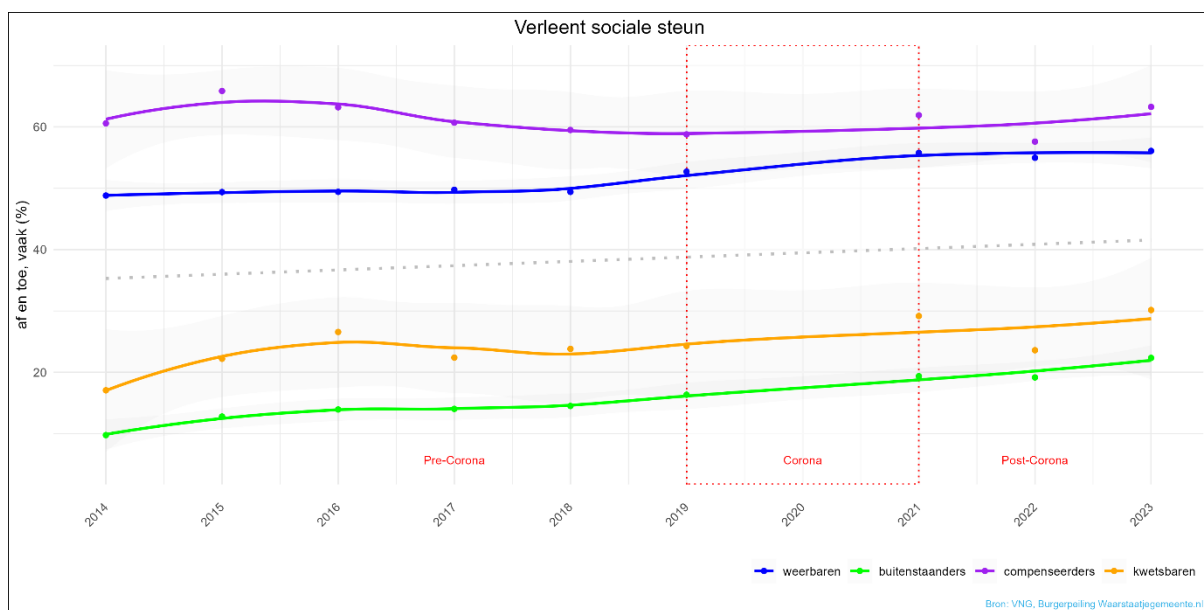
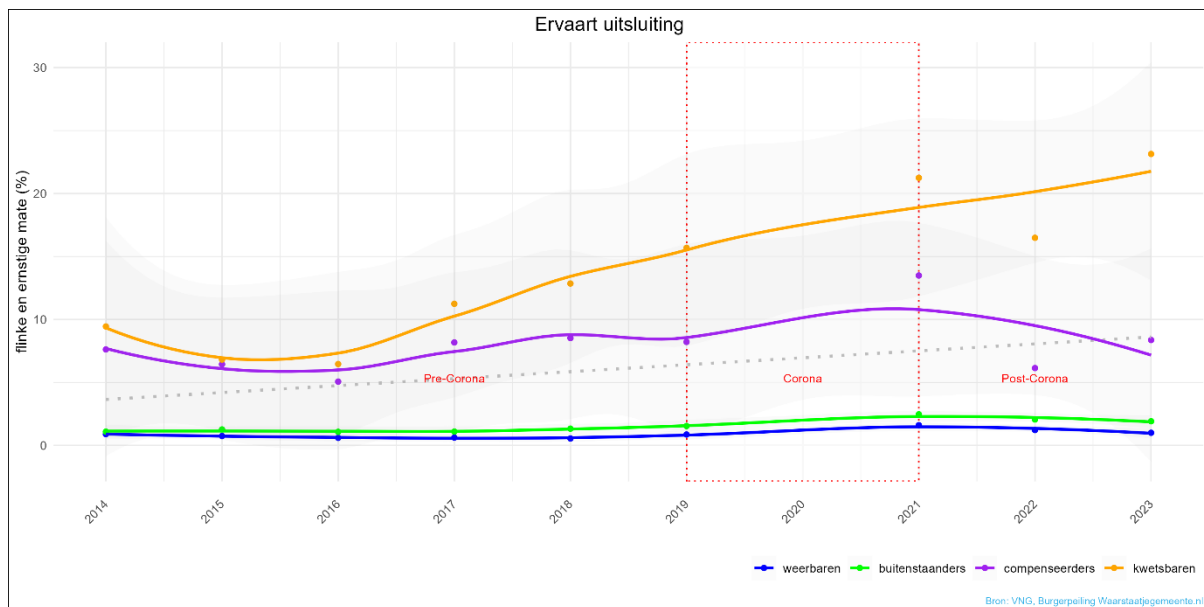
Grafieken

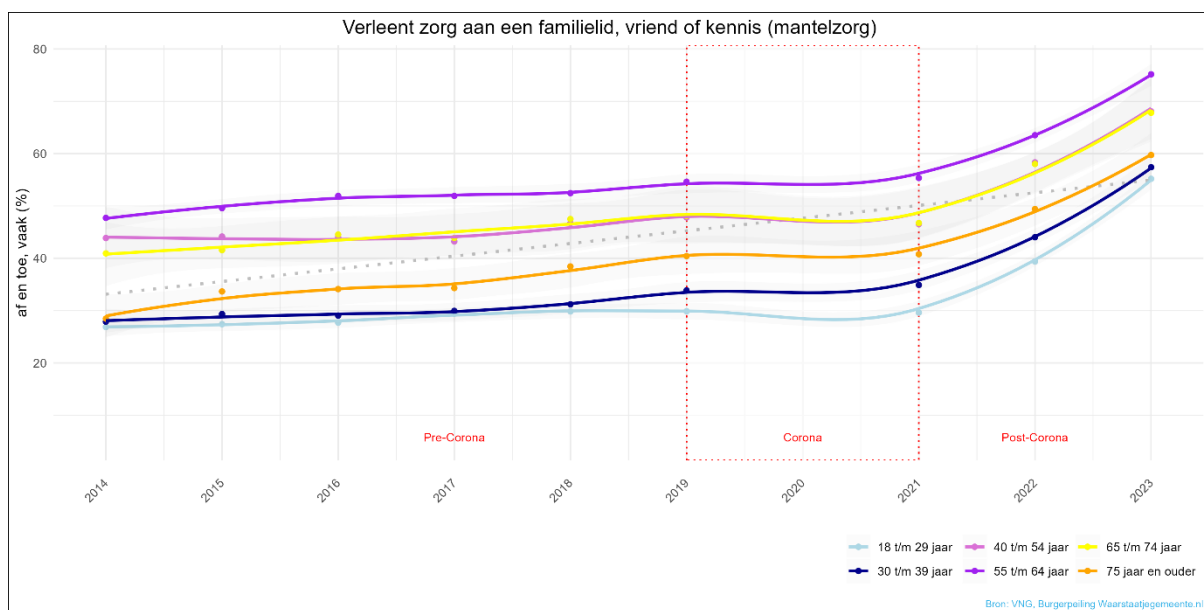
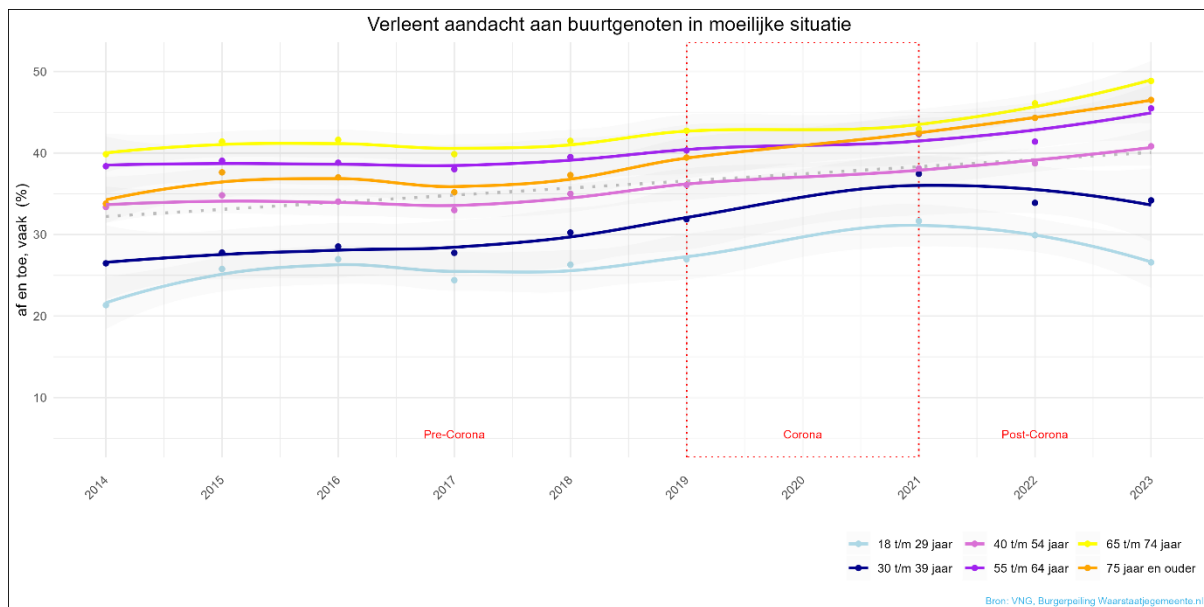

Onderzoeksverantwoording

De bevindingen voor het artikel zijn opgemaakt op basis van de Burgerpeiling ‘Waar staat je gemeente’ onderzoeken die over de afgelopen 10 jaar zijn uitgevoerd door onderzoeksbureaus in opdracht van individuele gemeenten⁴.

In dit longitudinaal onderzoek zijn 343.243 inwoners vertegenwoordigd in de leeftijd van 18 jaar tot en met 85 jaar⁵. Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de ontwikkelingen in Nederland, is een gestratificeerde steekproef gehanteerd. Hierbij is ervoor gezorgd dat de verhouding tussen de verschillende leeftijdsgroepen in de steekproef overeenkomt met de demografische verdeling in Nederland.

Operationalisatie

In de Burgerpeiling wordt de ervaren eenzaamheid aan inwoners⁶ voorgelegd aan de hand van de volgende vraagstelling:

Voelt u zich wel eens eenzaam?

nee, (bijna) niet

ja, soms

ja, vaak

ja, heel vaak

wil ik niet zeggen / weet niet

Begrippen en definities

EENZAAMHEID

Eenzaamheid verwijst naar het gevoel van negatief verschil tussen de kwaliteit van iemands bestaande relaties en de relaties die ze graag zouden willen hebben. Met andere woorden, het is het gevoel dat de huidige contacten niet aan de behoeften voldoen. Eenzaamheid is een persoonlijke ervaring en kan moeilijk waarneembaar zijn voor anderen, zoals burens en buren. Het is een geleidelijk proces dat kan verergeren als het niet wordt doorbroken, en wordt vaak onderschat. Eenzaamheid is met name problematisch voor mensen die het intens of langdurig ervaren, omdat het een negatieve invloed kan hebben op zowel hun mentaal als sociaal welzijn. Het kan zelfs leiden tot gezondheidsproblemen, waardoor eenzame individuen vaker een beroep moeten doen op de gezondheidszorg. Bovendien kan eenzaamheid de participatie in maatschappelijke activiteiten negatief beïnvloeden.

SOCIALE VEERKRACHT (SCHAALSCORE)

⁴ De Burgerpeiling resultaten omvatten naar verhouding meer inwoners uit middelgrote en kleine gemeenten en minder grote gemeenten.

⁵ Niet-woonachtig in een gesloten instelling.

⁶ In de praktijk blijkt er overal nauwelijks een wezenlijk verschil te bestaan in de resultaten ten opzichte van de [Eenzaamheidsschaal](#) van De Jong Gierveld & Van Tilburg (2007).

Sociale veerkracht (of mental resilience) is verwijst naar het vermogen van mensen om effectief te reageren op uitdagingen en veranderingen in het leven. Veerkracht vervult twee belangrijk functies in het behouden van ons mentaal welbevinden. Ten eerste vormt het een buffer tegen stressoren en moeilijke ervaringen. Ten tweede zorgt veerkracht voor herstel van je mentaal welbevinden wanneer dit een deuk kreeg: het zorgt dat je kan terugveren na tegenslagen. Veerkracht heeft dus zowel een beschermende als herstellende functie.

Vraagcodes: zw19_0, zw19_1, zw19_2, zw19_3, zw19_4

INDIVIDUEEL WELZIJN (SCHAALSCORE)

Een 'normaal' individueel welzijn betekent dat iemand nu en in de afzienbare toekomst vanuit zijn leefomgeving en lokale gemeenschap een leven kan leiden zoals hij zich dat wenst op het gebied van sociale relaties, werk, en verplaatsing. Voor veel mensen hangt het individueel welzijn samen met het vermogen deel te (blijven) nemen en bij te dragen aan de lokale gemeenschap en het maatschappelijk leven. De aanname is dat participatie in betekenisvolle activiteiten en contacten kan bijdragen aan het -ervaren- individueel welzijn van mensen en daarmee een middel is om een hogere kwaliteit van bestaan en tevredenheid van het leven te realiseren. Individueel welzijn heeft te maken met een aantal zekerheden, met veelbetekenende sociale verbanden en netwerken, met gezondheidsbeleving, en met de directe leefomgeving. Individueel welzijn is een subjectieve maatstaf voor het zelfstandig functioneren (zelfredzaamheid). Ook is het een randvoorwaarde voor volwaardig 'burgerschap' en meedoen in de samenleving (inclusie), waaronder betekenisvolle participatie en meer specifiek maatschappelijke inzet.

In de Burgerpeiling is individueel welzijn geoperationaliseerd aan de hand van de volgende parameters:

- thuisvoelen in de buurt,
- de algehele subjectieve gezondheid,
- de ervaren lichamelijke/fysieke beperkingen,
- de ervaren geestelijke en sociale beperkingen,
- de ervaren eenzaamheid,
- en de (verwachte) beschikbaarheid van sociale steun.

VITALITEIT VAN INWONERS (TYPOLOGIE)

Een bredere of veelzijdigere participatie op terreinen die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling, het welzijn van anderen of maatschappelijke doelen gaat samen met een hoger individueel welzijn en andersom. Op basis van de score op de dimensies 'betekenisvolle participatie' en 'individueel welzijn' is een typologie opgesteld van de weerbaarheid of vitaliteit van inwoners. Hierin zijn de volgende latente vitaliteitstypen te herleiden:

Weerbare: Dit zijn autonome en zelfredzame personen die bovengemiddeld actief zijn in hun leefomgeving, voor anderen of maatschappelijke doelen, en een relatief hoog niveau van individueel welzijn ervaren.

Buitenstaanders: De groep kent een beperkte of eenzijdige inzet voor de maatschappij, maar ervaart desondanks een relatief hoog individueel welzijn.

Compenseerders: Ondanks hun relatief laag individueel welzijn zijn 'compenseerders' in hoge mate actief ten behoeve van de maatschappij. Deze groep spant zich bovenmatig in en loopt daarmee een verhoogd risico overbelast te geraken of wezenlijke beperkingen te ervaren bij het voeren van het huishouden en participeren in het maatschappelijk leven.

Kwetsbaren: Deze groep vertoont een beperkte of eenzijdige betrokkenheid bij betekenisvolle activiteiten en ervaart een relatief laag niveau van individueel welzijn. 'Kwetsbaren' ondervinden aanzienlijke obstakels bij hun volwaardige deelname aan het maatschappelijk leven.

SOCIALE STEUN AAN BUURTGENOOT IN ZORGWEKKENDE SITUATIE

Van een zorgwekkende situatie is sprake als een persoon of gezin zich in een (ogenschoonlijk) uitzichtloze situatie bevindt waaruit men zich niet eigenhandig weet te redden. Het kan om uiteenlopende omstandigheden gaan zoals vereenzaming, zelfverwaarlozing, armoede, uitsluiting, huiselijk geweld of mishandeling. Gemeenschappelijk kenmerk in dergelijke situaties is dat de betreffende inwoner vaak hulp- of zorgmijndend is.

ZORG VOOR EEN HULPBEHOEVENDE NAASTE (MANTELZORG)

Naastenzorg of mantelzorg betreft langdurige en vaak intensieve -niet-alledaagse- zorg voor een chronisch zieke, gehandicapte of andere hulpbehoevende, waarbij de zorgverlening direct voortvloeit uit een affectieve relatie. Naastenzorg overkomt je of ontstaat sluimerend; er is vaak geen expliciete keuze, in tegenstelling tot vrijwilligerszorg. Mantelzorgers vinden het verlenen van naastenzorg vanzelfsprekend of zeggen te zorgen vanuit liefde en genegenheid. Vooral mensen die zorgen voor hun partner of kinderen zien dit niet als mantelzorg (w.o. 75-plussers, mensen met een niet-westerse migratieachtergrond). Dit zorgt ervoor dat mensen zich moeilijk herkennen in de term mantelzorg. Doordat mantelzorgers vanwege hun zorgtaak minder tijd hebben om hun sociaal netwerk te onderhouden, hebben zij een verhoogd risico op vereenzaming. Dit geldt voornamelijk voor de langdurig zorgende mantelzorgers.

Meer informatie

Documentatie Burgerpeiling

<https://github.com/VNG-Realisatie/Burgerpeiling>

Projectpagina op Vng.nl:

<https://vng.nl/projecten/burgerpeiling>

Waarstaatjegemeente.nl

<https://waarstaatjegemeente.nl>

Contact: waarstaatjegemeente@vng.nl

Mark Gremmen (Onderzoeker)